

Naturviterne

Samfunnspolitisk plattform

Vedtatt av Naturviternes landsmøte 16. november 2023

Innholdsfortegnelse

Naturviternes samfunnspolitikk	3
VERDISKAPING.....	4
<i>Sirkulærøkonomi.....</i>	<i>4</i>
<i>Bioøkonomi og naturbaserte næringer</i>	<i>4</i>
<i>Energi.....</i>	<i>5</i>
NATUR OG KLIMA	6
<i>Naturmangfold</i>	<i>6</i>
<i>Klima</i>	<i>7</i>
<i>Arealforvaltning</i>	<i>7</i>
<i>Samfunnssikkerhet og beredskap</i>	<i>8</i>
FORSKNING OG UTDANNING	9
<i>Utdanning.....</i>	<i>9</i>
<i>Naturvitenskapelig forskning.....</i>	<i>9</i>
<i>Studentvilkår</i>	<i>10</i>

Naturviternes samfunnspolitikk

Naturviternes samfunnspolitisk plattform peker ut prioriterte politikkområder som hovedstyret og sekretariatet skal jobbe etter mellom landsmøtene. Den gir en ramme og en retning for det samfunnspolitiske arbeidet. Plattformen vedtas og revideres av Naturviternes landsmøte, og gjenspeiler medlemmenes interesser og fagkunnskap innenfor tema som verdiskaping, natur, klima, forskning og utdanning.

Natur- og klimakrisen er vår tids største utfordring for livet på kloden og menneskeheten, og utfordrer vårt samfunn økologisk, økonomisk og sosialt. Skal vi kunne skape verdier fra naturen, må vi også ta vare på naturen.

Naturvitenskap og naturviterkompetanse er grunnlaget for en bærekraftig utvikling og må ligge til grunn for politiske beslutninger og utviklingen av grønt næringsliv og industri. Kunnskapsbasert forvaltning av våre felles naturressurser er nødvendig for å sikre fremtidens næringsgrunnlag. Hav-, jord- og skogbruksarealer må ivaretas for kommende generasjoner slik at vi sikrer grønn næringsutvikling og bosetting i hele landet.

Samfunnsutviklingen må skje innenfor planetens tålegrenser, noe den ikke gjør i dag. Et mer bærekraftig forbruk er viktig for å bidra til å løse natur- og klimakrisen. FNs bærekraftsmål ligger til grunn for Naturviternes samfunnspolitikk. Sosial og økonomisk bærekraftig utvikling forutsetter at samfunnet ivaretar liv på land og i vann, og stopper de menneskeskapte klimagassutslippene.

Natur- og klimakrisen krever et grønt taktskifte som følges opp med kunnskapsbaserte politiske valg. Byrdene ved samfunnsendringer skal fordeles rettferdig og etter evne. Samfunnsendringer må vurderes med kommende generasjoners perspektiv. Oppslutning om nødvendige og krevende samfunnsendringer er avhengig av fortsatt høy tillit i det norske samfunn. Denne tilliten må vedlikeholdes og støttes opp under. Naturviterne skal bidra til en kunnskapsbasert, åpen og sunn samfunnsdebatt.

Arbeidslivet er en viktig arena for gjennomføring av bærekraftige løsninger. Naturviterne skal bidra med kompetanse og politikk i samarbeid mellom arbeidsgivere og arbeidstakere, og engasjere partene i arbeidslivet til å ta et medansvar for å løse natur- og klimakrisen.

Den naturvitenskapelige forskningen må styrkes, og Norge bør ha som mål å bidra på et høyt nivå internasjonalt. De naturvitenskapelige utdanningsløpene må forsterkes skal vi lykkes med omstillingen til nullutslippssamfunnet og innføringen av sirkulærøkonomiske prinsipper.

VERDISKAPING

Kunnskapsbasert forvaltning av våre naturressurser er med på å sikre fremtidens næringsgrunnlag. Norge har gode forutsetninger for verdiskaping og matproduksjon basert på naturressurser i havet og på land. Produksjon fra jordbruk, skogbruk, fiskeri og havbruk skaper store verdier og gir grunnlag for innovasjon og utvikling av nye produkter.

Norge må utnytte mulighetene omstillingen til fornybarsamfunnet gir, og må investere mer i bio- og sirkulærøkonomien for å skape nye grønne arbeidsplasser og eksportinntekter. Tilrettelegging for sirkulærøkonomi er viktig for å redusere energi-, råvare- og naturforbruk. Overgangen til sirkulærøkonomi kan gi oss sikrere materialtilgang og bidra til å redusere klimautslippene.

Sirkulærøkonomi

- Naturviterne skal jobbe for at innføringen av en sirkulær økonomi blir et sentralt tiltak for å nå natur- og klimamål.
- Samfunnet må forvalte planetens ressurser på best mulig måte for å sikre bærekraft og verdiskaping på lang sikt.
- Myndighetene må stille tydelige krav til merking, levetid og gjenvinnbarhet av materialer i alle produkter der dette er mulig.
- Norge må utvikle og standardisere systemer for gjenbruk og gjenvinning av avfall og biprodukter.
- Myndigheter og næringsaktører må legge til rette for innovasjon og videreutvikling av gjenvinnbare produkter fra fornybare kilder til erstatning for ikke-fornybare kilder.

Bioøkonomi og naturbaserte næringer

- Verdiene i norsk natur og kulturlandskap må styrkes gjennom aktiv og bærekraftig forvaltning i hele landet.
- Produksjonsarealene på land og i sjø må ivaretas, inkludert en styrking av jordvernet.
- Naturressursene i Norge bør være underlagt nasjonal styring.
- Myndighetene må sikre stabile og forutsigbare juridiske og økonomiske rammevilkår for naturbaserte næringer, som også stimulerer til økt foredling av råvarer fra naturen i Norge.
- Skatte- og avgiftssystemet må stimulere til ny natur- og klimavennlig næringsvirksomhet.
- Myndigheter og næringsaktører må legge til rette for innovasjon som bidrar til økt produksjon av mat innen bærekraftige rammer.
- Norge må innføre krav og insitamenter som reduserer matsvinn til et minimum gjennom hele verdikjeden.

- Det må stimuleres til utvikling og økt bruk av bioteknologi som minsker avtrykket ulike næringer har på natur og klima.
- Det må sikres kompetanse og ressurser for god dyrevelferd og -helse i hele landet.

Energi

- Enerkipolitikken må innrettes mot nullutslipp, gjennom redusert energibruk, energieffektivisering, bruk av energieffektive materialer og utbygging av ny grønn energiproduksjon.
- Myndighetene må stimulere til ny fornybar energiproduksjon knyttet til eksisterende bygningsmasse og på arealer som allerede er utbygd eller forringet.
- Norge bør gjennomgå eksisterende fornybar kraftproduksjon med sikte på å redusere den negative påvirkningen på natur.
- Grønne næringer og industri som omstiller økonomien vekk fra fossile energikilder må få prioritert tilgang til energi.

NATUR OG KLIMA

Natur- og klimakrisen forsterker hverandre. Krisene må håndteres samtidig. Velfungerende økosystemer er essensielt for å bremse klimaendringene og ivareta naturmangfold. Kunnskap og naturviterkompetanse må ligge til grunn når disse krisene skal løses.

Det trengs et kapasitets- og kompetanseløft for natur og klima. Stans i tapet av naturmangfold og sikring av våre felles naturverdier og -ressurser for fremtidige generasjoner må prioriteres lokalt og nasjonalt. Arealforbruket har lenge vært økende, og er den største trusselen mot naturmangfold. Norge må i langt større grad prioritere hvordan vi bruker arealene, og nedbygging av naturarealer må reduseres til et absolutt minimum. Prinsippet om arealnøytralitet må være førende for all arealforvaltning.

Klimaendringene fører til mer ekstremvær. Dette stiller samfunnet overfor store utfordringer, som må løses uten at det går på bekostning av naturmangfoldet. Klimautfordringene krever fagkunnskap og helhetlige løsninger for reduserte klimagassutslipp, økt CO₂-binding og klimatilpasning. Utslippskutt og omstilling av Norge til et nullutslippssamfunn betinger økt bruk av naturviterkompetanse. Kunnskapen om og utnyttelsen av naturens økosystemtjenester i samfunnssikkerhetsarbeidet må økes.

Naturmangfold

- Anbefalingene fra FNs naturpanel og Naturavtalen må være førende for offentlig forvaltning og næringsliv.
- Biologisk mangfold må tas vare på. Kunnskapsgrunnlaget om tilstanden i naturen må sikres gjennom økt kartlegging, overvåking og kompetanseoppbygging. Midlene og ressursene til å utvikle og innføre et naturregnskap må økes.
- Kunnskapen om havmiljøet og konsekvensene klimaendringer har på det marine miljøet må økes.
- Kunnskapen om og ressursene til naturrestaurering må økes, og det må settes klare ambisjoner for omfanget av naturrestaurering i årene framover.
- Fremdriften i frivillig kunnskapsbasert skogvern må økes.
- Det må prioriteres ressurser til langsiktig arbeid for bedre vannmiljø og -kvalitet.
- Myndighetene må prioritere ressurser til kartlegging og opprydding av forurensing og miljøgifter.
- Plast på avveie er en trussel mot livet på land og til havs. Bruk av plast må reduseres og erstattes med nedbrytbare materialer.
- Det må iverksettes flere tiltak for å hindre import og spredning av fremmede skadelige arter.

Klima

- Klima- og energipolitikken må følge de naturfaglige rådene fra FNs klimapanel. Norge må kutte egne utslipp.
- Natur- og klimahensyn må ha en sentral plass i trepartssamarbeidet.
- Kunnskapen i samfunnet om klima og konsekvensene av klimaendringene må økes ytterligere, slik at holdninger og handlingsmønstre endres.
- Samfunnsplanlegging og økonomiske virkemidler må legge til rette for at det er enkelt å leve natur-, klima- og miljøvennlig.
- Klimaendringer utfordrer smittevernet. Ressurser til forvaltning, tilsyn og tverrfaglig samarbeid knyttet til import og eksport av dyr, planter og fôr må styrkes.
- Klimaregnskap skal inneholde både direkte og indirekte utslipp.
- Klimatilpasning av naturressursene må prioriteres for å sikre produksjonsgrunnlaget mot hendelser knyttet til et endret klima.
- Bærekraftig bruk av fornybare ressurser må prioriteres i arbeidet med å redusere klimagassutslippene.
- Kunnskap om karbonbinding i skog og jord må styrkes.

Arealforvaltning

- Bit-for-bit-nedbygging av natur, jord- og skogbruksarealer må avgrenses til et minimum. Kommunene må etterstrebe arealnøytralitet gjennom gjenbruk, fortetting og transformasjon av allerede utbygde arealer. Kun unntaksvis bør det være adgang til å bygge ned natur, og da bør dette kompenseres gjennom restaurering av tilsvarende arealer forringet natur.
- Statlige og regionale etaters mulighet til å ivareta overordnede hensyn gjennom å fremme faglige og samordnede innsigelser må styrkes.
- Det må sikres midler og ressurser til oppdaterte arealplaner i kommunene, og dispensasjonspraksisen må strammes inn.
- Naturens posisjon i lovverket må styrkes, slik at hensynet til utbyggerinteresser ikke veier tyngre enn hensynet til ivaretagelse av naturmangfoldet.
- Rekreasjonsområder, grøntstruktur og bomiljø er viktig for folkehelse, livskvalitet og biologisk mangfold. Fortetting i «grønne lunger» må unngås.
- Verneområder og vernede vassdrag må få et sterkere vern. Terskelen for å gi dispensasjoner i verneområder, eller foreta justeringer av grenser og vernebestemmelser, må heves.
- Nedbygging av natur som følge av nye fritidsboliger må begrenses kraftig. Nye fritidsboliger bør i all hovedsak lokaliseres i allerede nedbygde områder.
- Allemannsretten er sentral for å sikre folk tilgang til naturopplevelser og skal bevares.
- Strandsonen skal ikke privatiseres og byggeforbudet må håndheves strengt. Natur- og friluftsjakter langs sjø, vann og vassdrag må sikres.
- Samfunnet må øke innsatsen for å tilpasse seg klimaendringene gjennom god arealplanlegging. Naturbaserte løsninger skal så langt det lar seg gjøre velges.

Samfunnssikkerhet og beredskap

- Totalberedskapen for å håndtere kriser og konsekvenser som følge av klimaendringer må bedres.
- Samfunnet må forberede seg bedre på grenseoverskridende klimarisiko, slik som svingninger i globale forsyningskjeder.
- Norge må øke innsatsen for flom- og skredforebygging gjennom tiltak, godt kunnskapsgrunnlag og forvaltning. I større grad enn i dag må flytting vurderes fremfor sikringstiltak som medfører store naturinngrep. Skånsomme og naturbaserte løsninger skal velges der det er mulig.
- Nasjonal matproduksjon og selvforsyning er viktig for matsikkerhet. Den nasjonale selvforsyningen må økes. Det må etableres et nasjonalt såfrølager og sikres beredskapslagre av mat og nødvendige innsatsfaktorer i matproduksjonen.
- Norge må sørge for lagring og annen beredskap knyttet til livsviktige medisiner, medisinsk utstyr og nødvendige vaksiner.

FORSKNING OG UTDANNING

Naturviterne slutter seg til Akademikernes utdannings- og forskningspolitikk. I tillegg til de mer generelle prinsippene, mener Naturviterne det er et særlig behov for økt fokus på naturvitenskapelig forskning og utdanning.

Naturvitenskapelig utdanning, forskning og kompetanse er viktig for å sikre bærekraftig utvikling og verdiskaping. God kjennskap i samfunnet til naturvitenskap og naturvitenskapelig metode er viktig for tillit til politiske beslutninger som bygger på forskning.

Norge bør ha som mål om å bidra på høyeste nivå internasjonalt innen naturvitenskapelig forskning, og rammevilkårene må tilpasses et slikt ambisjonsnivå.

Akademisk ytringsfrihet er en forutsetning for sannhets- og kunnskapssøken. Vitenskapelige fremskritt forutsetter fri forskning, muligheten til å utfordre etablerte sannheter, åpen diskusjon og kritikk. Myndighetene, forsknings- og utdanningsinstitusjonene må legge til rette for en sunn ytringskultur.

Utdanning

- Rekrutteringen av naturfagslærere må forsterkes og tilbudet om etter- og videreutdanning innen naturfag styrkes.
- Antallet naturfagstimer i grunnskolen og videregående må heves. Det må også finansieres og tilrettelegges for mer praktisk undervisning.
- Høyere naturvitenskapelig utdanning må møte samfunnets behov for grønn omstilling. Utdanningsinstitusjonene må i større grad legge vekt på naturvitenskapelig kunnskap og kompetanse i et samfunnspektiv.
- Det må tilrettelegges bedre for etter- og videreutdanning for yrkesaktive. Livslang læring er viktig for å opprettholde høy sysselsetting og kompetansefornyelse i befolkningen.

Naturvitenskapelig forskning

- Naturvitenskapelig forskning må styrkes, både på fagenes premisser (grunnforskning) og på felter av betydning for næringsutvikling (anvendt forskning).
- Norge må bidra til natur- og klimaforskning internasjonalt, og styrke egen forskning på klima, klimaomstilling og biomangfold.
- Finansieringen av universitets- og høgskolesektoren må gjøres mer forutsigbar. Dette gjelder særlig forholdet mellom basismidler og resultatbaserte midler.

- Forskningsfronten på felt som for eksempel bioteknologi, livsvitenskap og bioprospektering beveger seg raskt. Norge må ha som ambisjon å bygge sterke kompetansemiljøer og delta i internasjonal forskning på naturvitenskapelig felt i utvikling.
- Norges kompetansefortrinn innen for eksempel havbruk, avl, jordhelse og plantehelse må vedlikeholdes og nyttes til klimavennlig produksjon.
- Norge bør satse aktivt på forskning og FoU-aktiviteter innen sirkulær- og bioøkonomi. Økt kunnskap og forskning innen bioøkonomi og sirkulærøkonomi er viktig for omstillingen til nullutslippssamfunnet og ny grønn verdiskaping.

Studentvilkår

- Det må sikres lik rett til utdanning for alle, uavhengig av økonomisk bakgrunn. Det bidrar til sosial utjevning og en høyt utdannet befolkning.
- Gratisprinsippet i norsk høyere utdanning skal ligge fast. Dette må også gjelde for utenlandsstudenter.
- Det skal være mulig å studere fulltid uten å måtte arbeide. Studiestøtten må økes og justeres i tråd med kostnadsendringer i samfunnet.
- Tilgangen på studentboliger må bedres, spesielt i pressområder.
- Studenthelsetjenesten bør forsterkes og det må bli enklere å stifte familie og studere med barn.
- Studenter må sikres gode lesesalsplasser, utstyr og teknologi som er nødvendig for å gjennomføre studier.